

Uchwała z dnia 24 listopada 2000 r., III CZP 37/00

Przewodniczący: Sędzia SN Gerard Bieniek (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Tadeusz Domińczyk, Maria Grzelka

Sąd Najwyższy przy udziale Prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka w sprawie z powództwa Piotra K. przeciwko Skarbowi Państwa, Ministrowi Finansów w Warszawie o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 24 listopada 2000 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 1 kwietnia 1999 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 k.p.c.:

1. „Czy niewydanie przez Radę Ministrów na podstawie art. 19 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych (Dz.U. Nr 45, poz. 332, zm. Dz.U. z 1990 r., Nr 55, poz. 321) przepisów w sprawie przedterminowego wykupu, konwersji lub konsolidacji wszystkich albo niektórych papierów wartościowych (obligacji pożyczek) emitowanych przez Skarb Państwa przed 1 września 1939 r. – można traktować jako „siłę wyższą” w rozumieniu przepisu art. 121 pkt 4 kodeksu cywilnego?”

2. Czy wezwanie dłużnika przez wierzyciela 4% pożyczki konsolidacyjnej wypuszczonej na mocy dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936r. (Dz.U. R.P. Nr 3, poz. 10) oraz rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 lutego 1936 r. (Dz.U. R.P., Nr 12, poz. 114) do spełnienia świadczenia wynikającego z tego zobowiązania – pomimo braku przepisów, o których mowa w punkcie 1 zapytania – powoduje postawienie roszczenia w stan wymagalności?”

podjął następującą uchwałę:

Niewydanie przez Radę Ministrów – na podstawie art. 19 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych (Dz.U. Nr 45, poz. 332 ze zm.) – przepisów w sprawie przedterminowego wykupu, konwersji lub konsolidacji wszystkich albo niektórych papierów wartościowych (obligacji pożyczek) emitowanych przez Skarb Państwa przed 1 września 1939 r., nie może być uznane za siłę wyższą

w rozumieniu art. 121 pkt 4 k.c.

i postanowił odmówić odpowiedzi na dalsze pytanie.

Uzasadnienie

Przedstawione Sądowi Najwyższemu – w trybie art. 390 § 1 k.p.c. – zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, wynikało na tle następujących okoliczności faktycznych.

Piotr K. wystąpił przeciwko Skarbowi Państwa, Ministrowi Finansów z żądaniem zasądzenia kwoty 100 zł, powiększonej o 15% oraz należnych odsetek w wysokości 4% rocznie obliczonych i kapitalizowanych corocznie od dnia 15 listopada 1938 r. do dnia umorzenia, tj. do dnia 15 maja 1982 r. Ponadto powód wnosił o zasądzenie od pozwanego powyższych należności obliczonych według równowartości 900/5332 grama czystego złota za 1 zł oraz o zasądzenie od pozwanego ustawowych odsetek za zwłokę, naliczanych od dnia wymagalności, tj. od dnia 15 maja 1982 r., do dnia zapłaty.

Powód wskazał, że jest posiadaczem obligacji 4% pożyczki konsolidacyjnej wartości imiennej pięćdziesiąt złotych w złocie w liczbie 2 sztuk, zaciągniętej na mocy dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych (Dz.U. RP Nr 3, poz. 10) oraz rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 lutego 1936 r. o wypuszczeniu 4% pożyczki konsolidacyjnej i o warunkach konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych (Dz.U. R.P. Nr 12, poz. 114). Umorzenie pożyczki miało nastąpić do dnia 15 maja 1982 r. przez wykup z nadpłatą 15% ponad wartość imienną. Ponadto, obligacje te do czasu umorzenia miały przynosić odsetki w wysokości 4% w stosunku rocznym, płatne za zwrotem odpowiednich kuponów. Wykup obligacji oraz wypłata odsetek miała być dokonywana w złotych według równowartości 900/5332 grama czystego złota za 1 zł.

Pozwany Skarb Państwa, Minister Finansów wnosił o oddalenie powództwa podnosząc, że 4% pożyczka konsolidacyjna podlegała spłaceniu do dnia 15 maja 1982 r. drogą umarzania obligacji wylosowanych w tym celu według planu umorzenia, zawartego w załączniku do rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 lutego 1936 r. Wykonanie obowiązku dłużnika w zakresie płatności kapitału obligacji

wymagało zatem losowania ich do umorzenia. Losowania przypadające na okres po dniu 1 września 1939 r. nie odbyły się. W związku z powyższym czyni to roszczenia powoda o wykup obligacji niewymagalnymi. Pozwany Skarb Państwa zarzucił też, że roszczenie jest przedawnione. Gdyby bowiem założyć, że odbyły się losowania obligacji, to bieg przedawnienia rozpocząłby się dnia 16 maja 1982 r. i przyjmując najdłuższy termin 10 lat, przedawnienie upłynęło dnia 16 maja 1992 r., zaś pozew wniesiono dnia 29 września 1997 r. Pozwany podniósł też, że jeśli chodzi o kupony od obligacji, to przedawniają się one z upływem 5 lat od dnia ich płatności. W rezultacie posiadane przez powoda kupony, których płatność przypadała w okresie od dnia 15 listopada 1938 r. do dnia 15 listopada 1944 r., przedawniły się z dniem 9 maja 1950 r., pozostałe zaś odpowiednio po upływie 5 lat od wskazanego w treści kuponu dnia jego płatności.

Ponadto, pozwany Skarb Państwa wskazał, że należności wynikające z zakupu obligacji przedmiotowej pożyczki nie mogą być przeliczane według równowartości 900/5332 grama czystego złota za 1 zł, bowiem zgodnie z art. 8 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 2 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań (Dz.U. Nr 45, poz. 332 ze zm.), wysokość należności z tytułu zobowiązań pieniężnych powstałych przed dniem 1 września 1939 r. oblicza się w złotych według stawek ostatniego kursu kruszcu złotego notowanego przed dniem 1 września 1939 r., zaś dla zobowiązań powstałych po dniu 16 grudnia 1945 r. – według stawki równowartości kruszcu złotego, notowanego przed dniem 1 września 1939 r. Następnie zaś przepisy ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz.U. Nr 50, poz. 459 ze zm.) stanowiły, że wszelkie zobowiązania publicznoprawne i prywatnoprawne – bez względu na tytuł i czas powstania, opiewające na złote dotychczasowe, przeliczone były z dniem 30 października 1950 r. z mocy prawa na złote i grosze według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 zł.

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 1998 r. Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy powództwo oddalił, dzieląc argumenty strony pozwanej co do bezzasadności roszczenia powoda. W ocenie Sądu Rejonowego, zgodnie z przepisami dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych i rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 17 lutego 1936 r. o wypuszczeniu 4% pożyczki konsolidacyjnej i o warunkach konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych, pożyczka podlegała spłaceniu do dnia 15

maja 1982 r. drogą umarzania obligacji wylosowanych w tym celu według planu umorzenia zawartego w załączniku do rozporządzenia Ministra Skarbu. Skoro więc wykonanie obowiązku dłużnika w zakresie płatności kapitału obligacji wymagało ich losowania do umorzenia, a losowania po dniu 1 września 1939 r. nie odbyły się, należy uznać, że roszczenie powoda nie stało się wymagalne. Zdaniem Sądu Rejonowego, pozwany ma również rację twierdząc, że nastąpiło także przedawnienie roszczeń powoda, bowiem bieg okresu przedawnienia rozpoczął się dnia 16 maja 1982 r. i zakończył dnia 16 maja 1992 r., a powód wniósł pozew dopiero w dniu 29 września 1997 r., z tym że należy to brać pod uwagę tylko przy założeniu, iż takie losowania odbyły się w przeszłości. Sąd Rejonowy podzielił także stanowisko pozwanego co do bezzasadności roszczeń odsetkowych, bowiem kupony od obligacji przedawniały się z upływem 5 lat od dnia ich płatności. W ocenie Sądu Rejonowego, słuszny jest również pogląd pozwanego Skarbu Państwa co do możliwości przeliczenia wysokości roszczeń powoda według równowartości grama czystego złota za 1 zł. Sąd Rejonowy wskazał, że mimo przyjętej przez Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej uchwały o ciągłości prawnej pomiędzy II a III Rzeczypospolitą Polską, w sprawie niniejszej dla jej pozytywnego rozstrzygnięcia konieczne jest istnienie ustawy reprivatyzacyjnej.

Rozpoznając apelację powoda, Sąd Okręgowy w Warszawie przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości o treści sformułowanej w sentencji postanowienia. Formułując pierwsze z tych zagadnień, Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 16 i 17 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych, utrzymana została w mocy gwarancja zobowiązań Skarbu Państwa, udzielona przez Państwo obligacjom emitowanym przed dniem wejścia w życie tego dekretu, jeszcze nie umorzonym, zaś w art. 19 upoważniono Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia warunków i terminu przedterminowego wykupu, konwersji lub konsolidacji niektórych lub wszystkich papierów wartościowych. Jeśli więc takich przepisów nie wydano, w szczególności do dnia 15 maja 1982 r. jako terminu przewidzianego do umorzenia przedmiotowej pożyczki, a odpowiedzialność Skarbu Państwa nadal trwała, to nie było możliwości wystąpienia z żądaniem wykupu przez Skarb Państwa obligacji – na zasadach ogólnych. Takie roszczenie uległoby bowiem przedawnieniu, chyba że uznać, iż niewydanie rozporządzenia przez Radę Ministrów, zgodnie z upoważnieniem

zawartym w art. 19 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych, należy traktować jako siłę wyższą w rozumieniu art. 121 pkt 4 k.c., a ponadto, że samo wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia wynikającego z posiadania obligacji powoduje – mimo braku przepisów szczególnych – postawienie roszczenia w stan wymagalności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z przepisami dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych (Dz.U. RP Nr 3, poz. 10) Minister Skarbu został upoważniony do wypuszczenia, na cele konwersji oraz na cele konsolidacji innych tytułów długu wewnętrznego, państwowej pożyczki wewnętrznej określonej mianem "4% Pożyczka konsolidacyjna". Ustalono (art. 8), że umorzenie pożyczki nastąpi w ciągu 45 lat od daty zamknięcia konwersji, w drodze półrocznych losowań obligacji według ustalonego planu umorzenia, z tym że obligacje wylosowane do umorzenia w okresie pierwszych 10 lat trwania pożyczki będą wykupywane z nadpłatą 20%, zaś wylosowane w latach następnych z nadpłatą 15% ponad ich wartość nominalną. Postanowiono też, że obligacje ulegają przedawnieniu po upływie 20 lat od chwili wylosowania ich do umorzenia, zaś kupony od obligacji – po upływie 5 lat od dnia ich płatności. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 17 lutego 1936 r. o wypuszczeniu 4% Pożyczki Konsolidacyjnej i o warunkach konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych (Dz.U. RP Nr 12, poz. 114) sprecyzowało te warunki przyjmując, że wyżej wymienioną pożyczkę „wypuszcza” się z dniem 15 maja 1936 r., zaś podlega ona spłaceniu do dnia 15 maja 1982 r. drogą dwukrotnego w każdym roku trwania pożyczki, poczynając od dnia 15 listopada 1937 r., umorzenia części obligacji wylosowanych w tym celu według planu umarzenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia. Bezsporne jest, że powód dysponuje dwiema obligacjami "4% Pożyczki Konsolidacyjnej", które nie uległy umorzeniu, gdyż nie zostały wylosowane do umorzenia, a losowania, mające się odbyć po dniu 1 września 1939 r., nie odbyły się z przyczyn od stron niezależnych. Może to prowadzić do wniosku, że skoro nie nastąpiło zdarzenie, od którego zależała wymagalność roszczenia, to roszczenia o wykup obligacji i zapłatę ich wartości nie można dochodzić. Taki wniosek nie jest jednak uzasadniony.

Należy zauważyć, że przewidziany w przepisach dekretu z dnia 14 stycznia 1936 r. o konwersji państwowych pożyczek wewnętrznych warunek wymagalności

w postaci losowania obligacji do umorzenia obowiązywał tylko w okresie, którego datę końcową wyznacza ostateczny termin spłacania pożyczki, tj. dzień 15 maja 1982 r. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 12 cytowanego dekretu, obligacje pożyczki ulegają przedawnieniu po upływie 20 lat od dnia wylosowania ich do umorzenia. Tym bardziej więc obligacje nie wylosowane do umorzenia nie uległy przedawnieniu. Do tego m.in. rodzaju nie umorzonych zobowiązań pieniężnych nawiązały przepisy dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych (Dz.U. Nr 45, poz. 332). Zgodnie z art. 4 tego dekretu, spłata należności z zobowiązań pieniężnych powstałych z jakiegokolwiek tytułu publiczno- lub prywatnoprawnego przed dniem wejścia w życie dekretu (tj. dniem 6 sierpnia 1949 r.), a do dnia tego nie umorzonych, może nastąpić tylko w pieniądzu polskim. W art. 17 postanowiono natomiast, że przepisy rozdziału II dotyczące ustalania wysokości należności z nie umorzonych zobowiązań pieniężnych stosuje się m.in. do zobowiązań Skarbu Państwa (z wyjątkiem zobowiązań wymienionych w art. 18). Oznacza to, że do zobowiązań Skarbu Państwa znajdują zastosowanie m.in. art. 15 i 16, dotyczące należności z obligacji, listów zastawnych oraz kuponów od obligacji i listów zastawnych. Przepisy wymienionego dekretu (art. 19) zawierały przy tym upoważnienie Rady Ministrów, która mogła na wniosek Ministra Skarbu wydać rozporządzenie w sprawie przedterminowego wykupu, konwersji lub konsolidacji wszystkich albo niektórych papierów wartościowych (obligacji pożyczek) emitowanych m.in. przez Skarb Państwa, określając warunki i terminy wykupu (konwersji lub konsolidacji) oraz skutki prawne niezgłoszenia ich w terminie do wykupu (konwersji lub konsolidacji). Jest poza sporem, że Rada Ministrów nie wydała takiego rozporządzenia ani też nie został uchwalony inny akt prawny w tym zakresie. Jeśli zatem w dniu 6 sierpnia 1949 r., tj. w dniu wejścia w życie dekretu o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych, obligacje "4% Pożyczki Konsolidacyjnej" będące m.in. w posiadaniu powoda nie uległy jeszcze umorzeniu (warunkiem umorzenia było losowanie do umorzenia), to te zobowiązania zostały niewątpliwie objęte art. 15-17 wyżej wymienionego dekretu. Także w stosunku do tych obligacji Rada Ministrów mogła postanowić o ich przedterminowym wykupie przed dniem 15 maja 1982 r. jako ostatecznym terminie spłaty pożyczki (umorzenia pożyczki), lecz tego rozporządzenia nie wydała. Oznacza to w konsekwencji, że w okresie do dnia 15

maja 1982 r. posiadacze obligacji "4% Pożyczki Konsolidacyjnej" nie mogli realizować roszczenia o wykup obligacji, gdyż warunkiem wymagalności roszczenia było losowanie obligacji, które zostało zaniechane. Po dniu 15 maja 1982 r. realizacja roszczenia o wykup obligacji nie była już uzależniona od losowania, zaś stwierdzenie zawarte w art. 17 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych, że przepisy rozdziału II tego dekretu stosuje się do zobowiązań Skarbu Państwa, nie pozostawia wątpliwości, iż to Skarb Państwa powinien realizować należności z nie umorzonych zobowiązań pieniężnych wynikających m.in. z obligacji wyemitowanych przez tenże Skarb Państwa.

Na tym tle wyłonił się dopiero problem, czy możliwość realizacji roszczenia o wykup obligacji po dniu 15 maja 1982 r., nie została zniweczona przez upływ przedawnienia oraz czy nie zaistniały okoliczności, które uzasadniałyby przyjęcie zawieszenia biegu przedawnienia.

Zgodnie z przepisem art. XXXV ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.), do roszczeń powstałych przed dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego, a według przepisów dotychczasowych jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy kodeksu dotyczące przedawnienia. W myśl zaś przepisu art. 118 k.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć i rozpoczyna bieg od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie (art. 120 § 1 k.c.). W sprawie niniejszej bezspornym jest, że po dniu 1 września 1939 r. do dnia 15 maja 1982 r., na który określono upływ terminu do umorzenia pożyczki, nie odbywały się losowania w celu umorzenia obligacji pożyczki. Nie nastąpiło więc zdarzenie, od którego zależała wymagalność roszczenia. Jednakże – zgodnie z przepisem art. 455 k.c., jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Należy więc przyjąć, że pomimo niezastnienia zdarzenia powodującego wymagalność roszczenia, jego wymagalność zależałaby od podjęcia czynności przez uprawnionego. Powód jako uprawniony mógł zgłosić do Skarbu Państwa

żądanie wypłacenia należnych mu kwot już następnego dnia po dniu 15 maja 1982 r., skoro do tej daty nie nastąpiło losowanie w celu umorzenia obligacji. Termin przedawnienia upłynął zatem w dniu 16 maja 1992 r., zaś pozew został wniesiony dnia 29 września 1997 r.

Wątpliwość Sądu Okręgowego sprowadza się do tego, czy nie zaistniały okoliczności, które uzasadniały zawieszenie biegu przedawnienia. W szczególności sugeruje się, że wystąpienie z powództwem o zasądzenie należności wynikających z posiadania obligacji wyemitowanych przez Skarb Państwa przed 1939 r. było po 1982 r. skazane na niepowodzenie. Po pierwsze dlatego, że przepisy dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych, jak i ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz.U. Nr 50, poz. 459) spowodowały, że nominalna wysokość dotychczasowych zobowiązań Skarbu Państwa utraciła jakąkolwiek realną wartość ekonomiczną. Po wtóre zaś dlatego, że obowiązujący wówczas ustrój polityczno-ekonomiczny nie stwarzał warunków do występowania z takimi roszczeniami. Jeżeli ponadto uwzględnić, że od działań Skarbu Państwa zależał w istocie byt i wysokość zobowiązań zaciągniętych przed dniem 1 września 1939 r. przez tenże podmiot, to zaniechanie wydania rozporządzenia przewidzianego w art. 19 dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o zaciąganiu nowych i określaniu wysokości nie umorzonych zobowiązań pieniężnych w sprawie przedterminowego wykupu obligacji może być uznane – według Sądu Okręgowego – jako „siła wyższa” w rozumieniu art. 121 pkt 4 k.c.

Poglądu tego nie sposób podzielić. Wprawdzie pojęciu „siła wyższa” (*vis maior*) nadawane są różne znaczenia, to jednak powszechnie jest przyjęte tzw. obiektywne pojęcie siły wyższej. W tym ujęciu przez siłę wyższą rozumie się zdarzenia o charakterze katastrofalnych działań przyrody albo nadzwyczajnych i zewnętrznych wydarzeń, którym zapobiec nie można, jak wojna, restrykcje stanu wojennego (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 marca 1992 r., III CZP 10/92, OSP 1993, nr 2, poz. 30), powstanie, rewolucja, zamieszki. Spotykane są wypowiedzi w doktrynie dotyczące uznania za siłę wyższą pewnych przypadków bezprawnego działania władzy publicznej. Także Sąd Najwyższy wyjątkowo kwalifikował określone zdarzenia leżące w sferze działania władzy publicznej jako przypadki siły wyższej. Przykładowo, w uchwale z dnia 11 października 1996 r., III CZP 76/96 (OSNC 1997, nr 2, poz. 16) Sąd Najwyższy wskazał, że przy ocenie

przedawnienia roszczeń o naprawienie przez Skarb Państwa szkody wyrządzonej czynami stanowiącymi zbrodnie stalinowskie, sąd powinien rozważyć, czy nie zachodziła przeszkoda powodująca, że przedawnienie nie rozpoczęło biegu, względnie, że bieg przedawnienia uległ zawieszeniu. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy stwierdził, że biorąc pod uwagę prawdę historyczną odnoszącą się do okresu rządów władz komunistycznych w Polsce, zachodzi potrzeba wyjaśnienia, czy przyczyną opóźnienia dochodzenia od Skarbu Państwa odszkodowania stanowiły wyłącznie okoliczności zależne od osób poszkodowanych, czy też w grę wchodził stan rzeczy wskazujący na istnienie powszechnej przeszkody o charakterze obiektywnym, faktycznie uniemożliwiający skorzystanie przez poszkodowanych z wymiaru sprawiedliwości.

Podobnie przyjął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 lutego 1997 r., II CKN 78/96 (nie publ.) stwierdzając, że niektóre zbrodnie stalinowskie zostały ujawnione jeszcze przed zmianą ustroju w 1989 r. W tych przypadkach istniała możliwość prawna i faktyczna dochodzenia roszczeń odszkodowawczych od Skarbu Państwa i nie ma uzasadnionych podstaw do przyjmowania, że nastąpiło zawieszenie biegu przedawnienia. Natomiast jeżeli zaistniał stan rzeczy, w którym nie było faktycznych możliwości skutecznego dochodzenia roszczeń, to w takim przypadku stanowił on powszechną, nadzwyczajną przeszkodę o charakterze obiektywnym – siłą wyższą w rozumieniu przepisów art. 277 pkt 4 k.z., art. 109 pkt 4 p.o.p.c i art. 121 pkt 4 k.c. Z mocy tych przepisów, w przypadku zbrodni stalinowskich, popełnionych przez funkcjonariuszy Państwa, których sprawcy pozostawali bezkarni, bieg przedawnienia roszczeń odszkodowawczych w stosunku do Skarbu Państwa nie rozpoczął się do czasu zmiany ustroju w 1989 r.

Jeżeli te ustalenia odnieść do okoliczności niniejszej sprawy, których istota sprowadza się do tego, czy nieskorzystanie przez Radę Ministrów z upoważnienia ustawowego, które jedynie stwarzało możliwość, a nie nakładało obowiązku (delegacja fakultatywna) do wydania rozporządzenia, może być ocenione w kategoriach zdarzeń z zakresu siły wyższej, to odpowiedź negatywna nie wymaga szerszego uzasadnienia. Wystarczy przecież wskazać, że nie sposób uznać zaniechania Rady Ministrów skorzystania z delegacji ustawowej zawierającej upoważnienie fakultatywne za postępowanie bezprawne. Powód, podobnie jak inni posiadacze obligacji wyemitowanych przez Skarb Państwa przed II wojną światową, mógł dochodzić swych roszczeń niezależnie od tego, czy wydano, czy nie wydano

rozporządzenia wykonawczego. Brak tego rozporządzenia nie stanowił w tym zakresie żadnej przeszkody. Jeśli zaś – jak utrzymuje Sąd Okręgowy – nie sprzyjały temu warunki ustroju społeczno-politycznego, to gdyby nawet podzielić ten argument, to stracił on na znaczeniu po 1989 r, a więc jeszcze w okresie, kiedy roszczenie nie było przedawnione.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale. Treść uchwały czyni bezprzedmiotowym rozstrzygnięcie dalszego zagadnienia prawnego, jak również nie wyklucza możliwości oceny zarzutu przedawnienia w świetle art. 5 k.c.